

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΙΕΡΟΣΦΡΑΓΙΣΤΕΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ
(ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ) ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ
ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ

Νικόλαος Ανδ. Μιχαλόπουλος

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η Θάσος ζει στη σκιά του Αγίου Όρους. Όλες οι ι. μονές του Αγίου Όρους είχαν μετόχια στη Θάσο —μικρά ή μεγάλα— απ' όπου έπαιρναν βασικά προϊόντα, κυρίως, λάδι, ελιές, κρασί, μέλι, κερύ κ.τ.λ. Μάλιστα από το 13ο αιώνα το μεγαλύτερο τμήμα της Θάσου ανήκε στα μετόχια¹. Σε έγγραφη διαμαρτυρία της Κοινότητας Ποταμιάς του 1912 αναφέρεται ότι τα μετόχια του Αγίου Όρους στη Θάσο είναι 28 «υπαγόμενα από τους βυζαντινούς χρόνους εις τας διαφόρους ιεράς μονάς του Αγίου Όρους»². Όλα διατήρήθηκαν μέχρι το 1926. Το Ελληνικό Κράτος το 1927 με υπουργική απόφαση του τότε υπουργού Γεωργίας Αλεξάνδρου Παπαναστασίου (στο αρχείο της ι. μο-

1. Βλ. Στ. Μερτζίδη, *Θασιακά*, ήτοι ιστορία της νήσου Θάσου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των νεωτέρων χρόνων, Καβάλα 1911, σ. 264, όπου μεταξύ των άλλων αναφέρει: «Οι δε Βυζαντινοί κυρίαρχοι της Θάσου, ι' αυξήσωσι τα εισοδήματα των εν Αγίω Όρει ιερών μονών, αφιέρωσαν δι' αυτοκρατορικών σιγιλλίων τας πλουσίας προσόδους της νήσου ταύτης εις τας διαφόρους ιεράς μονάς, εκάστη των οποίων έχει έκτοτε και το μετόχιόν της εν Θάσῳ...».

Για τα μετόχια στη Θάσο βλ. και Γεωργίου Δ. Κουκλιάνη, *Ο μοναχισμός και τα μοναστήρια της ιεράς μητροπόλεως Φιλίππων Νεαπόλεως και Θάσου*, έκδ. «Παρουσία», Καβάλα 1992. Του ιδίου, *Τα μετόχια του Αγίου Όρους στην Καβάλα και στη Θάσο*, *Θασιακά*, τ. 6 (1989), σ. 93-103. Βλ. επίσης και Δημητρίου Στρατή, *Το νησί της Θάσου και το Άγιον Όρος*, έκδ. «Παρουσία», Καβάλα 1995, καθώς και Σμυρνιάκη Γερ., *Το Άγιον Όρος*, Εν Αθήναις 1903 (φωτογραφική ανατύπωση 1988).

2. Βλ. *Αρνούμιον*, Βίος και Πολιτεία των εν Ποταμιά της Θάσου Ρουμούνων Καλογήρων, τύποις «Φοίνικος» Ηλ. Οικονόμου, Καβάλα 1912, σ. 16.

νής των Ιβήρων βρίσκεται υπουργική απόφαση του 1927 με την υπογραφή του) και με ενέργειες του Θάσιου βουλευτή Αύγουστου Θεολογίτη απαλλοτρίωσε τα περισσότερα απ' αυτά και τα έδωσε στους πρόσφυγες και στους ντόπιους.

Σε κάθε μετόχι υπήρχε ο μετοχιάριος ή οικονόμος της ι. μονής, ο οποίος διαχειριζόταν την περιουσία, φρόντιζε την καλλιέργεια, τη συγκομιδή. Παράλληλα όμως με τις διάφορες αυτές χειρωνακτικές ασχολίες του ο μετοχιάριος διάβαζε τον «κανόνα» του, τηρούσε τις ακολουθίες του νυχθημέρου και όταν ήταν ιερομόναχος με την άδεια του επισκόπου Μαρωνείας ασκούσε και τα ιερατικά του καθήκοντα, (θείες λειτουργίες, αγρυπνίες, εσπερινούς, όρθρους, αγιασμούς, ευχέλαια, λιτανείες κ.τ.λ.) σύμφωνα, βέβαια, με το πλούσιο τυπικό της μοναστηριακής κοινότητας, το οποίο προκαλούσε το θαυμασμό των κατοίκων και προσέλκυε το ενδιαφέρον τους. Με τον τρόπο αυτό οι ιερομόναχοι μετοχιάριοι μεταλαμπάδευαν τη «ψυχοτρόφο παράδοση» του Αγίου Όρους στη Θάσο με άμεση συνέπεια η λειτουργική ζωή των κατοίκων της Θάσου³ να επηρεασθεί πολύ, να δεχθεί και να αφομοιώσει πολλά στοιχεία της λειτουργικής παράδοσης του Αγίου Όρους. Συνέπεια αυτού ήταν λειτουργικά έθιμα, όπως εκτενείς θείες λειτουργίες, αγρυπνίες, λιτανείες με πολλές ώρες πορείας και πολλές στάσεις, όπως το έθιμο της λιτανείας του Τιμίου Ήλου, που γίνεται σύμφωνα με το τυπικό του Αγίου Όρους⁴, «κτητορικά» μνημόσυνα, μεταφορά και προσκύνηση αγίων λειψάνων κ.τ.λ., άρχισαν να φαίνονται στη λειτουργική ζωή των κατοίκων της Θάσου.

Μία από τις παραπάνω συνήθειες ήταν και η αφιέρωση υλικών πραγμάτων, συνήθως ελαιοδένδρων ή στρεμμάτων γης στην ι. μονή που είχε μετόχι στο χωριό τους, με σκοπό την εγγραφή των ονομάτων «ζώντων» και «κεκοιμημένων» στα δίπτυχα ή τις «παρρησίες»⁵ και τη μνημόνευσή τους στην

3. «Η ακτινοβολούσα πνευματικότητα, γράφει ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλίππων Νεαπόλεως και Θάσου Προκόπιος, και η καθαρότητα του βίου των αγιορειτών Πατέρων βαθύτατα επιδρά στην κλειστή νησιώτικη και αμιγώς ελληνορθόδοξη κοινωνία της πλησιόχωρης Θάσου», Δ. Στρατή, ό.π., σ. 5.

4. Αξιοσημείωτο είναι το έθιμο της λιτανείας του Τιμίου Ήλου που γίνεται κάθε χρόνο, σύμφωνα πάντα με το τυπικό του Αγίου Όρους, στην Κοινότητα Θεολόγου και στο μοναστήρι του Αρχαγγέλου. Σχετικά βλ. Γ. Κουλιάτη, ό.π., σ. 204 κ.ε., Δ. Στρατή, ό.π., σ. 197 κ.ε., Γιάννη Βαρδαβούλια, Χαρακτηριστικές λέξεις, παροιμίες και γλώσσα του Θεολόγου, Θεσιακά, τ. 3 (1986), σ. 27-29 και Νικολάου Τσιλογεώργη, Η Μονή Φιλοθέου και το μοναστήρι του Μιχαήλ Αρχαγγέλου στο Θεολόγο, Πρακτικά Β' Συμποσίου Θεσιακών Μελετών, Θεσιακά, τ. 9, σ. 494-495.

5. «Παρρησίες» ονομάζονται οι διάφοροι Κώδικες, στους οποίους αναγράφονταν τα ονόματα των πιστών —ζώντων και κεκοιμημένων—, τα οποία θα μνημονεύονται στις διά-

Πρόθεση, στη θεία λειτουργία και στις διάφορες ιερές ακολουθίες και ιεροτελεστίες.

Για κάθε τέτοια αφιέρωση περιουσιακών στοιχείων —μικρή ή μεγάλη— η ι. μονή εξέδιδε ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη (ή ένδειξη) με την υπόδειξη φυσικά του μετοχιαρίου, που ήταν και ο συνδετικός κρίκος ι. μονής και μετοχίου. Την απηύθυνε προς τον πιστό δωρητή, ανέφερε το όνομά του, τον αριθμό ή το είδος της αφιέρωσης, τον προσδιορισμό της τοποθεσίας (τοπωνύμιο), τα ονόματα ζώντων και κεκοιμημένων που επιθυμούσε ο πιστός να μνημονεύονται στα δίπτυχα, καθώς και τη ρητή διαβεβαίωση ότι γράφτηκαν στον κώδικα της ι. μονής (δίπτυχα ή παρρησία) για μνημόνευση. Έφερε τη στρόγγυλη σφραγίδα της ι. μονής, εξού και ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη, ημερομηνία και φυσικά την υπογραφή του καθηγουμένου της ι. μονής ή των επιτρόπων.

Όλες είναι χειρόγραφες, καλλιγραφικά γραμμένες, σε εκκλησιαστική γλώσσα, χωρίς ορθογραφικά λάθη, με έκφραση στρωτή και κατανοητή. Παρουσιάζουν και φιλολογικό ενδιαφέρον μια και χρησιμοποιούν σωστά την ελληνική γλώσσα, έχουν άψογη σύνταξη, καλή στίξη κ.τ.λ. Γράφονται πάντοτε στην έδρα της ι. μονής και είναι από τα έγγραφα εκείνα που προκαλούν εντύπωση. Επειδή ήταν προσωπικές, είναι από τα δυσεύρετα έγγραφα.

Τέτοιες είναι και οι επτά ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις (ή ενδείξεις) που θα σας παρουσιάσω και που είχε την καλοσύνη να θέσει στη διάθεσή μου για παρουσίαση ο αγαπητός φίλος και συνάδελφος κ. Κων/νος Χιόνης, τον οποίο και από τη θέση αυτή ευχαριστώ θερμά.

- α. Δύο προέρχονται από το αρχείο του Βαγγέλη Σταμπούλη.
- β. Δύο προέρχονται από το αρχείο του Αυγουστή Αναστασιάδη.
- γ. Δύο προέρχονται από τον αρχειακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων⁶ για το μετόχι της στο Κάστρο της Θάσου.
- δ. Μία έντυπη της ιεράς Σκήτης των Καυσοκαλυβίων.

Α'. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΦΡΑΓΙΣΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ Ή ΕΝΔΕΙΞΕΩΝ

1. Η πρώτη στη σειρά παρουσίασης ιεροσφράγιστη μοναστηριακή από-

φορες ακολουθίες της Μονής, εκτός των επισήμων «διπτύχων», τα οποία περιέχουν ονόματα που μνημονεύονται στην «Πρόθεση» κατά την τέλεση της θείας λειτουργίας.

6. Ευχαριστώ θερμά τον υπεύθυνο βιβλιοθήκης της ι. μονής των Ιβήρων π. Θεολόγο για το αρχειακό υλικό που είχε την καλοσύνη να θέσει στη διάθεσή μου, μολονότι λόγοι υγείας δεν του επέτρεπαν να σηκωθεί από το κρεβάτι του.

δειξη είναι του ιερού κοινοβιακού Κουτλουμουσίου με ημερομηνία 18 Αυγούστου 1867. Την υπογράφει ο καθηγούμενος του ιερού κοινοβιακού Κουτλουμουσίου αρχιμανδρίτης Ιωάσαφ (και οι συν αυτώ). Αναφέρεται στην αφιέρωση ενός ελαιόδένδρου από τη γραία Μαρία για αιώνιο μνημόσυνο του συζύγου της Αυγουστή και του πατέρα της Κωνσταντίνου, που ήσαν πεθαμένοι, καθώς και της ίδιας, που ήταν ζωντανή. Είναι δίφυλλο με διαστάσεις 0,201 × 0,146. Τσακίζεται μια οριζόντια και μια κάθετα. Βρέθηκε στο αρχείο Βαγγέλη Σταμπούλη. Στην αρχή της σελίδας και στο κέντρο είναι τοποθετημένη η μεγάλη στρόγγυλη σφραγίδα της ιεράς μονής, η οποία στο κέντρο έχει την παράσταση της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και κυκλικά την επιγραφή: ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΙΣΙΟΥ 1850». Το κείμενο έχει ως εξής: «Διά της παρούσης ημών ιεροσφραγίστου μοναστηριακής αποδείξεως δηλοποιούμεν ότι η κυρία Μαρία εκ της νήσου Θάσου ευλαβεία κινουμένη αφιέρωσε εις την ιεράν ημών μονήν ένα ελαιόδενδρον διά ονόματα τρία, τα μεν δύο κεκοιμημένα, Αυγουστή και Κωνσταντίνου, το δε ζωντανόν, Μαρία, τα οποία κατεχωρήσαμεν εις τον ιερόν κώδικα εις μνημόσυνον αυτών αιώνιον· και Κύριος ο Θεός ημών ανταποδώση εκατονταπλασίονα και ζωήν αιώνιον μετά πάντων των δικαίων».

Η αναφερομένη κυρία Μαρία είναι θυγατέρα του Παπα-Κωνσταντίνου και γυναίκα του Αυγουστή Παπα-Γιαννάκη, όπως πληροφορούμαστε από τη διαθήκη της, που δημοσίευσε ο κ. Κ. Χιόνης⁷: «...Μαρία γυνή Αυγουστή Παπα-Γιαννάκη και θυγάτηρ Παπα-Κωνσταντίνου βεβαιώ τ' άνωθεν...»⁸.

Ως πρεσβυτέρα αλλά και ως κόρη παπά γνώριζε πολύ καλά ότι γίνεται μνημόνευση των ονομάτων στην Πρόθεση σε κάθε λειτουργία. Επιθυμούσε τη μνημόνευσή της στην ι. Μονή στο Άγιον Όρος, όπου το τυπικό ήταν πλούσιο και είχε πολλές ακολουθίες για μνημόνευση. Γι' αυτό και έκανε την αφιέρωση. Το Άγιον Όρος για όλους ήταν ιερό, το σέβονταν όλοι και θα ήταν καλό να έχουν μια προσωπική σχέση με τη μοναστική κοινότητα. Έπειτα ως γυναίκα γνώριζε ότι λόγω του άβατου γι' αυτήν, η μόνη περίπτωση να αναπτύξει τέτοιες σχέσεις ήταν να αφιερώσει έστω και ένα ελαιόδενδρο για τη μνημόνευσή της.

Απορίας άξιο είναι γιατί αφιέρωσε μόνο ένα ελαιόδενδρο. Πιθανόν γιατί είχε πολλές ανάγκες ως χήρα με πολλά παιδιά ή όπως φαίνεται από τη διαθήκη της, που έγινε στις 3 Αυγούστου 1856, είχε δωρήσει την περιουσία της

7. Κων/νος Χιόνης, Το αρχείο της οικογένειας Βαγγέλη Σταμπούλη, Θεσσακιά, τ. 8, Καβάλα 1995, σ. 161. Στην εργασία αυτή ο Κ. Χιόνης δημοσίευσε την πρώτη ιεροσφραγιστή μοναστηριακή απόδειξη με αυξ. αριθ. 16 στην παρουσίαση των εγγράφων.

8. Κων/νος Χιόνης, ό.π., σ. 163.

«οικεία βουλήσει και παραβιάστω γνώμη»⁹ στο γιο της Γιαννάκη Αυγουστή, που την φρόντιζε στο γήρας, και δεν είχε περισσότερα. Από την ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη πληροφορούμαστε ότι η αφιέρωση έγινε χωρίς πειθαναγκασμούς ή άλλους λόγους, «ευλαβεία κινουμένη». Το έγγραφο διασώζεται σε καλή κατάσταση και κυρίως η ιερά σφραγίδα, η οποία είναι τοποθετημένη και δείχνει ακριβώς τα 4 μέρη, στα οποία ήταν χωρισμένη, και κάθε επίτροπος κρατούσε το 1/4.

2. Η δεύτερη ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη είναι και πάλι της ι. μονής Κουτλουμουσίου με ημερομηνία 5 Απριλίου 1868. Την υπογράφει ο καθηγούμενος Ιωάσαφ, έχει τη στρόγγυλη σφραγίδα και αναφέρεται στην αφιέρωση 31 ελαιόδένδρων «εις τόπον λεγόμενον Συκιάν» από τον Κων/νο Μάρκο, από το χωριό Κάστρο, ο οποίος «ευλαβεία κινούμενος» αφιέρωσε τα 31 ελαιόδενδρα «διά τέσσερα ονόματα, το μεν ζωντανόν Μάρκος, τα δε έτερα τρία κεκοιμημένα, Κων/νος, Στάνο και Γεώργιος, τα οποία ονόματα κατεγράφησαν εις τον κώδικα του ιερού καθολικού μεγάλου Ναού διά παντοτινόν αυτών μνημόσνον μετά των αιδίων κτητόρων της ιερής ημών Μονής». Στη συνέχεια ακολουθεί η ευχή: «και Κύριος ο Θεός ημών διά των αγίων πρεσβειών της Παναγίας αυτού Μητρός κατατάξει τας μακαρίας αυτών ψυχάς μετά Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ εν τη βασιλεία των ουρανών».

Η ιεροσφράγιστη αυτή μοναστηριακή απόδειξη μας πληροφορεί για το τοπωνύμιο της κοινότητας του Κάστρου «Συκιάν», μας διασώζει το όνομα «Στάνο», που σήμερα χάθηκε. Σε διάφορα πωλητήρια και μαρτυρικά που βρίσκονται στον αρχαικό φάκελο της Μονής για το μετόχι της στο Κάστρο βρίσκουμε την υπογραφή του Βασιλείου Μάρκου, πράγμα που σημαίνει ότι στο Κάστρο υπήρχε η οικογένεια Μάρκου¹⁰. Και αυτή η αφιέρωση του Μάρκου ήταν ελεύθερη επιλογή «ευλαβεία κινούμενος, αφιέρωσεν εις την ιεράν μονήν της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος του Κουτλουμουσίου ελαιόδενδρα τον αριθμόν 31 ... διά παντοτινόν αυτών μνημόσνον». Είναι δίφυλλο, διαστάσεων 0,213×0,172. Διατηρείται σε καλή κατάσταση και βρίσκεται στο αρχείο του Βαγγέλη Σταμπούλη.

3. Η τρίτη ιεροσφράγιστη μοναστηριακή ένδειξη (όχι απόδειξη) είναι της ι. μονής των Ιβήρων με ημερομηνία 2 Ιουνίου 1868. Είναι σύντομη και

9. Κων/νος Χιόνης, ό.π., σ. 161.

10. Βλ. και Κ. Χιόνη, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, έγγραφο υπ' αριθ. 8, όπου αναφέρεται ο Σωτήριος Μάρκου, Θασιακά, τ. 5 (1988), σ. 186, Καβάλα 1988. Βλ. και πωλητήριο με ημερομηνία 24 Μαΐου 1873 της ι. μονής των Ιβήρων, όπου στους Δημογέροντες υπογράφει ο Μάρκος Βασίλειος, πρβλ. και πωλητήριο με ημερομηνία 29 Μαΐου 1877 της ίδιας Μονής.

αναφέρεται στην αφιέρωση 3 ελαιοδένδρων χωρίς προσδιορισμό του τόπου, του τοπωνυμίου, από τον Αναστάσιο για τη μνημόνευση «ζώντων μεν Αναστασίου και των γονέων Αυγουστή, κεκοιμημένων δε Μόρφου και των συγγενών αυτής». Η Μόρφου (αντί Μόρφω) είναι η μητέρα του Αναστασίου. Στο επάνω μέρος στο κέντρο φέρει και αυτή τη στρόγγυλη σφραγίδα της ι. μονής των Ιβήρων, η οποία στο κέντρο έχει την παράσταση της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και κυκλικά την επιγραφή: «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΑΘΩΝΙ». Από το ίδιο το έγγραφο μαθαίνουμε ότι μετοχιάριος της μονής Ιβήρων στο μετόχι του Κάστρου ήταν ο παπα-Γρηγόριος Ιβηρίτης, ο οποίος έστειλε και τα ονόματα και ότι καταγράφηκαν «αυτά εν τω κώδικι της ιεράς ημών Μονής, ίνα μνημονεύωνται εν ταις εν αυτή ιεροτελεστιές...».

Είναι δίφυλλο διαστάσεων 0,213×0,171. Βρίσκεται στο αρχείο του ιατρού Αυγουστή Αναστασιάδη όχι σε καλή κατάσταση.

Χαρακτηριστικό αυτής της ιεροσφράγιστης μοναστηριακής ένδειξης είναι ότι αντί για υπογραφή του καθηγουμένου υπάρχει η έκφραση: «Οι Επίτροποι της ιεράς και σεβασμίας Βασιλικής και Πατριαρχικής Μονής των Ιβήρων αρχιμανδρίτης Αθανάσιος και Γεροβενιαμίν μετά των συν ημίν εν Χριστώ αδελφών».

4. Η τέταρτη ι. μοναστηριακή ένδειξη είναι της ι. μονής των Ιβήρων με ημερομηνία 8 Οκτωβρίου 1873. Αναφέρεται στην αφιέρωση 3 ελαιοδένδρων «του εντιμοτάτου κυρίου Αναστασίου εκ Κάστρου ... εις μνημόσυνόν του αιώνιον, ούτως τα ονόματα ζώντων μεν Αναστασίου γονέων και συγγενών αυτών, κεκοιμημένων δε Μόρφου και Δημητρίου γονέων και συγγενών αυτών». Φέρει και αυτή τη στρόγγυλη σφραγίδα της ι. μονής των Ιβήρων, όπως και η προηγούμενη, και την υπογράφουν οι Επίτροποι της ιεράς και σεβασμίας μονής των Ιβήρων Ιλαρίων και Συμεών οι αρχιμανδρίται μετά των εν Χριστώ αδελφών.

Η ιεροσφράγιστη αυτή μοναστηριακή ένδειξη μας πληροφορεί ότι μετοχιάριος στο ιβηριτικό μετόχι στο Κάστρο ήταν ο οσιώτατος Γεράσιμος Ιβηρίτης, ο οποίος και απέστειλε τα ονόματα του «εντιμοτάτου κυρίου Αναστασίου». Μας προσδιορίζει τα τοπωνύμια όπου βρίσκονται τα 3 ελαιόδενδρα που αφιέρωσε: «το μεν εις τα Μαργιώτικα εις τόπον ονομαζόμενον Πολίτικα, το δε άλλον εις τα Κατζιάνια και το ύστερον εις τα Ηθροτά». Διατηρείται σε καλή κατάσταση στο αρχείο του ιατρού Αυγουστή Αναστασιάδη. Είναι μονόφυλλο διαστάσεων 0,291×0,234.

Η τρίτη και η τέταρτη ιεροσφράγιστες ενδείξεις είναι του Αναστασίου Σωτηρίου ή Ιατρού ή Αναστασιάδη. Ο Αναστάσιος Ιατρού, πρώην Σωτηρίου, ήταν προεστός στο χωριό Κάστρο, ασκούσε το επάγγελμα του εμπειρικού

γιατρού, εξού και το επίθετό του Ιατρού. Ήταν μια δυναμική προσωπικότητα με πολύπλευρη δράση. Ήταν πατέρας του γιατρού Αυγουστή Αναστασιάδη¹¹ και έδρασε κυρίως κατά την περίοδο 1885-1905, χρόνια ταραγμένα, γεμάτα συγκρούσεις και έριδες¹². Πρωτοστατούσε στα πολιτικά πράγματα της κοινότητας και έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον για το Κάστρο και για ολόκληρο το νησί. Σε ερανική επιστολή της επιτροπής ανεγέρσεως του ιερού Ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού της Κοινότητας Σωτήρος που έστειλαν στις 22 Ιουνίου 1890 στον «εξοχώτατον κύριον Αναστάσιο Αυγουστή, ιατρόν», μεταξύ των άλλων διαβάζουμε: «...Πεποιθότες εκ των προτέρων ότι υμείς είσθε φιλόκαλος και φιλοπρόοδος, ζηλωτής των καλών έργων και ολοπρόθυμος συνδρομητής, γενναιόδωρος υπέρ των ιερών καταγωγίων και θείων ναών...». Στην ίδια επιστολή τον παρακαλούν «...ουχί μόνον αυτός συνδράμητε ατομικώς, αλλά και θα συνεργήσητε υπέρ πάντα, πέμπομεν υμίν το παρόν κοινοσφράγιστον και διατελούμεν».

Για να απευθυνθούν οι κάτοικοι του Σωτήρος στον Αναστάσιο, είχαν πληροφορίες ότι κάνει δωρεές και ότι ήταν «γενναιόδωρος».

Ακόμη πρέπει να σημειώσουμε ότι ο Αναστάσιος ως προεστός με τις αφιερώσεις του ήθελε να έχει καλές σχέσεις με τους μετοχιάρχους της Κοινοτητάς του. Κάθε φορά που ερχόταν νέος μετοχιάρχος έκανε και μια αφιέρωση για μνημόνευση. Η μία έγινε επί Γρηγορίου Ιβηρίτου και η άλλη επί Γερασίμου Ιβηρίτου. Γι' αυτό και στο αρχείο του διασώθηκαν δύο (2) ιεροσφράγιστες μοναστηριακές ενδείξεις της ι. μονής των Ιβήρων που είχε μετόχι στο Κάστρο.

5 και 6. Στον αρχειακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων βρίσκονται δύο ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις, οι οποίες γράφτηκαν με υπόδειξη του μετοχιαρίου Γερασίμου Ιβηρίτου. Η μία έχει ημερομηνία 8 Οκτωβρίου 1870 και η άλλη Φεβρ(ουάριος) 1880. Δεν φέρουν στο επάνω μέρος τη στρόγγυλη σφραγίδα της ι. Μονής, πιθανόν γιατί δεν ήταν έτοιμες για αποστολή. Γράφτηκαν αλλά για άγνωστους λόγους δεν στάλθηκαν στο γερο-Γεράσιμο για επίδοση και παρέμειναν στο αρχείο της ι. Μονής.

Η πρώτη αναφέρεται στην αφιέρωση «του εντιμοτάτου κυρίου Αναγνώστη Αναγνωστούδη εκ Κάστρου», ο οποίος «επρόσφερεν εις την ιεράν ημών

11. Βλ. Γεωργίου Αυγουστίδη, Ο Θάσιος ιατρός Αυγουστής Αναστασιάδης (1875-1958), Θασιακά, τ. 8, σ. 12-40.

12. Βλ. Αποστόλου Βακαλόπουλου, Γεγονότα στη Θάσο κατά τα τελευταία χρόνια της συγκυριαρχίας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Αιγύπτου σ' αυτήν, Θασιακά, τ. 6 (1989), σ. 23 κ.ε. Βλ. και Κυριάκου Λυκουρίνου, Η πολιτική κατάσταση του 1885 στη Θάσο, Θασιακά, τ. 6 (1989), Καβάλα 1989, σ. 104 κ.ε.

μονήν των Ιβήρων εν χωράφιον συνιστάμενον από στρέμματα τρια εις θέσιν «Γιαννάκ του βράχου» εις μνημόσυνον αιώνιον, ούτινος τα ονόματα, ζώντων μεν, Ιωάννου, Δημητρίου, Ράξινας, Σμαράγδας, Σμαράγδας, Αικατερίνης, Μαγδαληνής, Βαρβάρας, Χιόνας, Νικολάου, Δημητρίου, γονέων και συγγενών αυτών, κεκοιμημένων δε, Αυγουστή, Μεταξά, Δημητρίου, Κυπαρίση, Αργυροπούλου προσκνητού, Δημητρίου, Μεταξά, Βαρβάρας, Θαλασσινής, Θωμαής, Δέσποινας, Θαλασσινής, Σαβάτους, Ευαγγελινής, Σωτήρη, Λιζικού, Λαζάρου, Κωνσταντίνου, Αθανασίου, γονέων και συγγενών αυτών». Στις 18 Αυγούστου 1871 άλλα τρία στρέμματα στο ίδιο μέρος «Γιαννάκη βράχου» αφιερώνονται από τον Ιωάννη Αναγνωστούδη στην ίδια μονή. Δεν ξέρουμε αν είναι τα ίδια στρέμματα ή άλλα. Η ιεροσφράγιστη απόδειξη της 8ης Οκτωβρίου 1870 αναφέρεται στον Αναγνώστη Αναγνωστούδη, ενώ η μεταγενέστερη πράξη της 18ης Αυγούστου, καίτοι είναι γραμμένη στην πίσω σελίδα της ιεροσφράγιστης απόδειξης της 8ης Οκτωβρίου 1870, γίνεται από τον Ιωάννη Αναγνωστούδη, που έτυχε με το πλοίο του να περάσει από τη μονή Ιβήρων. Ή πρόκειται για επιβεβαίωση που κάνει ο γιος ή για νέα συμπληρωματική μεταβίβαση μεριδίου του ίσης έκτασης.

Η δεύτερη αναφέρεται στην αφιέρωση μιας γυναίκας «ευλαβεία προς την ιεράν μονήν των Ιβήρων κινουμένη επρόσφερεν δύο ελαιόδενδρα εις την τοποθεσίαν Απλακιούς» για μνημόνευση ονομάτων «ζώντων μεν Γεωργίου και Αφεντριάς, κεκοιμημένων δε Γεωργίου και Μαρίας».

Την πρώτη την υπογράφουν οι επίτροποι της ιεράς και σεβασμίας μονής των Ιβήρων Παρίων και Συμεών, αρχιμανδρίται, μετά των εν Χριστώ αδελφών, ενώ στη δεύτερη αναφέρεται απλά μόνο η λέξη «Οι επιστάτες».

Από τις δύο αυτές ιεροσφράγιστες μοναστηριακές ενδείξεις πληροφορούμαστε ότι μετοχιάριος της μονής Ιβήρων στο Κάστρο είναι ο Γεράσιμος Ιβηρίτης, ο οποίος στην πρώτη απόδειξη της 8ης Οκτωβρίου 1870 μνημονεύεται ως οσιώτατος Γεράσιμος Ιβηρίτης, ενώ στη δεύτερη, που συντάχτηκε το Φεβρουάριο του 1880, ως γερο-Γεράσιμος, μια και είχαν περάσει δέκα ολόκληρα χρόνια. Παρατηρούμε ότι παρέμεινε στο μετόχι της ι. Μονής πολλά χρόνια, γιατί ήταν άξιος, δραστήριος και εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της ι. Μονής κατά τον καλύτερο τρόπο.

Τα ονόματα που αναφέρει η πρώτη, όλα απαντούν και σήμερα στη Θάσο. Μάλιστα αναφέρει και ένα επίθετο με την ιδιότητά του, Αργυροπούλου προσκνητού (εν. των Αγίων Τόπων πιθανόν). Στα δίπτυχα δεν αναφέρονται επίθετα αλλά μόνο ονόματα και μόνο η ιδιότητα π.χ. του διακόνου, πρεσβυτέρου, επισκόπου, πρεσβυτέρας, μοναχού, μοναχής, προσκνητού. Επίσης από τις δύο αυτές ιεροσφράγιστες μοναστηριακές ενδείξεις πληροφορούμαστε για

τα τοπωνύμια «Γιαννάκ του Βράχου» της πρώτης και «Απλακιούς» της δεύτερης, που διατηρούνται μέχρι και σήμερα.

7. Η έβδομη ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη είναι έντυπη «απόδειξις περί ελέους». Έχει ημερομηνία Μάρτιος 31 — 1911.

Την υπογράφει ο Δικαίος της Σκήτης των Κανσοκαλυβίων Θεοφάνης Μοναχός. Στο επάνω μέρος αριστερά έχει αύξ. αριθμό 43 και επιγραφή με σταυρό μπροστά: † ΙΕΡΑ ΣΚΗΤΗ ΤΩΝ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΩΝ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ και στο κέντρο είναι τοποθετημένη η σφραγίδα της ιεράς Σκήτης, που διαιρείται σε τρία μέρη και φέρει την παράσταση της Αγίας Τριάδας. Ακολουθεί το έντυπο κείμενο με κενά για τη συμπλήρωση του ποσού, των ονομάτων και το οποίο είναι το εξής:

«Έλαβον ο υποφαινόμενος Δικαίος της Ιεράς Σκήτης των Κανσοκαλυβίων γρ. 660 διά λύτρωσιν της ψυχής χρεωστικώς δε οφείλομεν να γράψωμεν τα εξής ονόματα Σμαράγδας διά μνημόσυνον παντοτεινόν, όπως μνημονεύωνται εις την καθολικὴν πλάκα του Κυριακού της Σκήτης σεμνονομένου επ' ονόματι της Αγίας και Ζωοποιού Τριάδος. Δώοι δε η Παναγία Τριάς τοις ελεούσιν χριστιανοίς παν αγαθόν και ζωήν αιώνιον.

*Εν τη εν Αγίω Όρει του Αθω Ιερά Σκήτη των Κανσοκαλυβίων τη
.....19*

Ο Δικαίος της Σκήτης των Κανσοκαλυβίων

(υπ.) Θεοφάνης Μοναχός

και οι συν εμοί εν Χριστώ αδελφοί

Είναι μονόφυλλο διαστάσεων 0,175×0,132 και είναι σε καλή κατάσταση. Το κείμενο είναι τοποθετημένο μέσα σε πλαίσιο. Έξω από το πλαίσιο στην αριστερή κάθετη πλευρά υπάρχει η επιγραφή: ΙΕΡΑ ΣΚΗΤΗ ΤΩΝ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΩΝ με καλλιγραφικά κεφαλαία γράμματα. Στη δε δεξιά η φράση «ΤΥΠΟΙΣ Α. ΚΟΚΟΝΔΙΝΗ ΠΛΑΤ. ΟΜΟΝΟΙΑΣ». Στην πίσω σελίδα έντυπα αναγράφεται:

«Η ιερά Σκήτη των Κανσοκαλυβίων κειμένη εις ένα μέρος του Αθω εν μέσω δυσβάτων τόπων και μηδένα πόρον έχουσα προς συντήρησιν του σепτού αυτής Κυριακού. Χρονολογουμένη δε προ 600 ετών και συντηρουμένη δι' ελεών επικαλείται την βοήθειαν των φιλοχρίστων και ευσεβών χριστιανών εγγράφουσα συνδρομητάς ως εξής:

Δι' έναστον όνομα κτιτορικόν να μνημονεύηται εις όλας του έτους αγρουπνίας τε και λειτουργίας λίρ. οθ. 5.

Διά μίαν αγρουπνίαν ιδιαιτέραν εις το Καθολικόν λίρ. οθ. 2.

Δι' ένα σαρανταλείτουργον εις το κοιμητήριον γρ. 11.

Δι' ένα κτιτορικόν εις την πλάκα του κοιμητηρίου λίρ. οθ. 1.

Εκτελούνται μνημόσυνα, παρακλήσεις και λοιπαί ιεροτελεστίαι.

Πάσα απόδειξις πληρωμής φέρει την ιδιόχειρον υπογραφήν του Δικαίου».

Β'. Η ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΦΡΑΓΙΣΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ

Συγκρίνοντας τις ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις (ή ενδείξεις) των διαφόρων ι. μονών Κουτλουμουσίου, Ιβήρων, Διονυσίου, Φιλοθέου κ.ά. παρατηρούμε ότι η μορφή όλων είναι περίπου ίδια με ελάχιστες διαφορές. Κάθε ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη έχει τον ακόλουθο τύπο.

1. Στο επάνω μέρος της σελίδας, στο κέντρο, είναι τοποθετημένη η στρόγγυλη σφραγίδα της ι. Μονής.
2. Το κείμενο είναι χειρόγραφο και αρχίζει: *Διά της παρούσης ... δηλοποιούμεν ότι διά του εν (όνομα μετοχίου) Οικονόμου (τάδε) ελάβομεν τα κάτωθι ονόματα του εντιμοτάτου πιστού (τάδε).*
3. Η αναφορά του ονόματος του πιστού-δωρητή.
4. Η αφιέρωσή του, το ποσό της αφιέρωσης, τόσα ελαιόδενδρα και ο προσδιορισμός της τοποθεσίας όπου βρίσκονται.
5. Τα ονόματα ζώντων και κεκοιμημένων που θα μνημονεύονται.
6. Η διαβεβαίωση ότι κατεγράφησαν στον κώδικα της ι. Μονής, στα Δίπτυχα ή στην «Παρρησία» της μονής για μνημόνευση.
7. Ευχές για τον πιστό-δωρητή.
8. Τόπος και ημερομηνία σύνταξης της ιεροσφράγιστης μοναστηριακής απόδειξης.
9. Υπογραφή του καθηγουμένου και των συν αυτώ εν Χριστώ αδελφών. Αυτός ο τύπος είναι κοινός σε όλες τις ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις με ελάχιστες διαφορές, όπως π.χ.
 - Η ι. μονή Κουτλουμουσίου δεν αναφέρει το όνομα του μετοχιαρίου αλλά αρχίζει από το όνομα του δωρητή-αφιερωτή πιστού.
 - Η ι. μονή των Ιβήρων στην υπογραφή τοποθετεί την έκφραση «Οι Επίτροποι της ιεράς και σεβασμίας μονής των Ιβήρων μετά των συν ημίν αδελφών».
 - Οι Επίτροποι της ίδιας ι. Μονής συνοδεύουν την ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη με μία εικονογραφία της ι. ταύτης Μονής «δι' ευλογίαν».
 - Η ι. μονή των Ιβήρων την ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη την αποκαλούν ιεροσφράγιστη μοναστηριακή ένδειξη τις περισσότερες φορές.
 - Αν η αφιέρωση για μνημόνευση ονομάτων ήταν σημαντική, τότε η

μονή Κουτλουμουσίου καταγράφει τα ονόματα στον «κώδικα του ιερού καθολικού μεγάλου Ναού διά παντοτῶν αυτῶν μνημόσυνον μετά των αιιδίμων κτητόρων της ιερᾶς Μονῆς», αν είναι μικρή στον ιερό κώδικα «παρρησία».

- Μόνο οι ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις της ιερᾶς σκῆτης των Καυσοκαλυβίων είναι έντυπες και δείχνουν εικόνα οικονομικῆς συναλλαγῆς. Φέρουν, βέβαια, τη στρόγγυλη σφραγίδα, ἔχουν αὐξ. αριθμό και εκδίδονται ἀπὸ το Δικαίον της Σκῆτης.

Γ'. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΟΧΙΑΡΙΟΥ

Για την ἔκδοση και ἀκολούθως την ἐπίδοση των ιεροσφράγιστων μοναστηριακῶν ἀποδείξεων ἡ συμβολή του μετοχιαρίου ἦταν ουσιαστικῆ και καθοριστικῆ. Αὐτός ἦταν που μεσολαβούσε για την ἀφιέρωση. Αὐτός γνωστοποιούσε την ὑπαρξὴ της «παρρησίας» ἢ των διπτύχων της ι. Μονῆς, τη συνήθεια να μνημονεύονται τα ονόματα ζώντων και κεκοιμημένων για «λύτρωσιν ψυχῆς» και «ζωὴν αἰώνιον». Αὐτός δεχόταν την πρόταση για ἀφιέρωση και τη γνωστοποιούσε στη Μονή για να ἐκδώσει αὐτὴ με τη σειρά της την ιεροσφράγιστη μοναστηριακὴ ἀπόδειξη πρὸς το δωρητῆ-πιστό και την ὁποία ἔστελνε στο μετοχιαρίο για να την ἐπιδώσει προσωπικὰ στον πιστό-ἀφιερωτῆ.

Απὸ την πλούσια ἀλληλογραφία των ι. Μονῶν και των μετοχιαρίων που βρίσκεται στους ἀρχεϊακούς φακέλους κάθε Μονῆς για το μετόχι της στη Θάσο πληροφοροῦμαστε για τον ουσιαστικὸ ρόλο που ἐπαιξε ὁ ἐκάστοτε μετοχιαρίος. Στην ιεροσφράγιστη μοναστηριακὴ ἀπόδειξη της ι. μονῆς Ἰβήρων, που συντάχτηκε το Φεβρουάριο του 1880, ἀναφέρονται τα ἐξῆς: «...Παρά του ἐν Κάστρω συναδέλφου ημῶν γερο-Γερασίμου Ἰβηρίτου Οικονόμου, του ἐνθάδε ἰβηριτικῶ ημῶν μετοχίου, ἐπληροφορήθημεν διὰ γράμματός του ὅτι γυνὴ τις εὐλαβεία πρὸς την ιερὰν ημῶν μονὴν των Ἰβήρων κινουμένη, ἐπρόσφερε δύο ελαιόδενδρα εἰς την τοποθεσίαν Ἀπλακιούς καταγράψασα και τα ονόματα ζώντων μεν Γεωργίου και Ἀφεντριᾶς-κεκοιμημένων δε Γεωργίου και Μαρίας...»¹³.

Ἄλλες δύο ἀνέκδοτες ἐπιστολές της ι. μονῆς των Ἰβήρων πρὸς το μετοχιαρίο Κάστρου γέρο-Γεράσιμο διαφωτίζουν ἀκόμα περισσότερο το ρόλο του μετοχιαρίου.

α. Στην ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου 1876 ἐπιστολὴ των ἐπιτρόπων της Ι. Μονῆς πρὸς το μετοχιαρίο ἀναφέρεται:

13. Απὸ τον ἀρχεϊακὸ φάκελο της ι. μονῆς των Ἰβήρων για το μετόχι της στο Κάστρο. Φωτοτυπία του ἐγγράφου ἔθεσε στη διάθεσή μου ὁ κ. Κώστας Χιόνης.

«...Οσιώτατε γέρο-Γεράσιμε Ιβηρίτα, οικονόμε του εν Κάστρω της Θάσου ιβηρικικού ημών μετοχίου, ευχόμεθά σε ολοφύχως. Και ειδοποιούμεν τη οσιότητί σου ότι ελάβομεν το από 22 Ιανουαρίου γράμμα σου και είδομεν τα γραφόμενά σου και κατά την αίτησίν σου ιδού σοι εξαποστέλλομεν τας δύο αποδείξεις διά τους αφιερώσαντες τα δύο ελαιόδενδρα, τας οποίας ας επιδώση η Οσιότης σου εις τους ρηθέντας αφιερωτάς προσφέρονσα αυτοίς συνάμα και τας πατρικάς ημών ολοφύχους ευχάς και ευλογίας της ιεράς ημών Μονής...»¹⁴.

β. Στην από 18 Οκτωβρίου 1879 επιστολή επίσης των επιτρόπων της μονής των Ιβήρων προς το μετοχιάριο γερο-Γεράσιμο φαίνεται καθαρά ο ρόλος του μετοχιαρίου. Γράφουν οι Επίτροποι: «...Επίσης σοι στέλλομεν εσωκλείστως και τας δύο μοναστηριακάς μας αποδείξεις διά τα δύο ελαιόδενδρα όπου μας εχάρισαν οι δύο χριστιανοί, καθώς μας γράφεις, και να τας δώσης εις τα μέρη των...»¹⁵.

Από τα παραπάνω αποσπάσματα φαίνεται καθαρά ότι ο μετοχιάριος γερο-Γεράσιμος είχε γράψει προς την ι. Μονή σχετικά με τις αφιερώσεις ελαιοδένδρων από τους κατοίκους του χωρίου Κάστρου της Θάσου «επληροφορήθημεν διά γράμματός σου» (Φεβρουάριος 1880), «ελάβομεν το από 29 Ιανουαρίου γράμμα σου και είδομεν τα γραφόμενά σου... και κατά την αίτησίν σου...» (επιστολή 31 Ιανουαρίου 1876), «...στέλλομεν εσωκλείστως τας δύο μοναστηριακάς μας αποδείξεις ... καθώς μας γράφεις και να τας δώσης εις τα μέρη των...» (επιστολή 18 Οκτωβρίου 1879). Πρότεινε να γίνει αποδεκτή η αφιέρωση των ελαιοδένδρων και να συνταχθεί σχετική ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη για τον καθένα και να σταλούν σ' αυτόν για να τις επιδώσει στους ενδιαφερόμενους. Άλλωστε ένας από τους σκοπούς της παραμονής του στο μετόχι ήταν και η εξεύρεση και αύξηση των περιουσιακών στοιχείων της Μονής, που γινόταν πάντοτε με διαφανείς διαδικασίες και νόμιμες ενέργειες.

Ο μετοχιάριος γερο-Γεράσιμος, τον οποίο οι Επίτροποι, στις παραπάνω επιστολές, τον αποκαλούν «οσιώτατο», «συνάδελφο», ήταν καλός και πολύ δραστήριος με μεγάλο ενδιαφέρον για το μετόχι της ι. Μονής και τους κατοίκους του Κάστρου. Έπεισε πολλούς πιστούς να κάνουν αφιερώσεις για να γραφούν τα ονόματά τους για μνημόνευση στα δίπτυχα ή τις «παρρησίες» της Μονής. Έτσι εξηγείται γιατί παρέμεινε στο μετόχι της Μονής στο Κά-

14. Από τον αρχαιακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων για το μετόχι της στο Κάστρο. Φωτοτυπία του εγγράφου έθεσε στη διάθεσή μου ο κ. Κώστας Χιόνης.

15. Από τον αρχαιακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων για το μετόχι της στο Κάστρο. Φωτοτύπησα το έγγραφο από το αρχείο της Μονής.

στρο για πολλά χρόνια, ενώ η θητεία του μετοχιαρίου ήταν ετήσια.

Οι ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις εκδίδονταν για να δηλώσουν στον πιστό-αφιερωτή ότι αποδέχονται την όποια αφιέρωση και να τον διαβεβαιώσουν ότι θα γίνεται συνέχεια η μνημόνευση των ονομάτων που πρότεινε στις διάφορες ιεροτελεστίες της Μονής. Ήταν δηλαδή μια έγγραφη επίσημη απόδειξη αποδοχής της δωρεάς που έκαμναν οι πιστοί προς το μετόχι που βρισκόταν στο χωριό τους. Οι Θάσιοι κάθε φορά που αντιμετώπιζαν μια δύσκολη περίπτωση, αρρώστια, λιμό, οικονομικές δυσχέρειες, εξεύρεση οικοπέδου για σχολείο κ.ά. κατέφευγαν στα μοναστήρια του Αγίου Όρους. Και όταν βρισκόταν η λύση και θετικά αντιμετωπιζόταν η δύσκολη περίπτωση, τη λύση αυτή την απέδιδαν στη χάρη της Παναγίας, που είναι η «προστάτις» όλων προς την οποία έκαναν σχετική αφιέρωση ελαιόδένδρων ή στρεμμάτων γης για να δείξουν την ευγνωμοσύνη τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η στάση των κατοίκων του χωριού Μαριές, που σώθηκαν από μια πανώλη (φοβερό θανατικό). Το 1807 «θανατηφόρος πανώλης ενέσκηψεν εις το χωρίον Μαριές Θάσου, ήτις αποδεκάτισε τους κατοίκους ... προσκαλέσαντες τότε εκ της μονής Ξηροποτάμου τον Τίμιον Σταυρόν ... και ψάλαντες εις τους οίκους αυτών αγιασμούς και παρακλήσεις, απηλλάγησαν της θανατηφόρου ταύτης ασθένειας και εξ ευλαβείας και ευγνωμοσύνης προς Αυτόν αφιέρωσαν εις την Μονήν 600 ελαιόδενδρα, η δε δωρεά αυτή εγένετο απορμή της εκεί συστάσεως του άχρι και νυν (1925) σωζομένου μετοχίου της...» σημειώνει ο προηγούμενος Ευδόκιμος Ξηροποταμινός¹⁶.

Επίσης εντυπωσιακά είναι και όσα αναφέρονται στο αφιερωτήριο των κατοίκων¹⁷ Καλλιράχης του 1831 Ιουλίου 17, που παρουσιάζουμε και που βρίσκεται στον αρχειακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων για το μετόχι της στην Καλλιράχη. Η Μονή δάνεισε στην Κοινότητα χωρίς τόκο 8.000 χιλιάδες γρόσια για να αντιμετωπίσουν οι κάτοικοι μια μεγάλη ανάγκη. Και αυτοί «ευγνωμονούντες» αφιέρωσαν οικειοθελώς εις το ιερόν μοναστήριον 300 ρίζες ελαιόδενδρα. Γράφουν μεταξύ άλλων: «... Απαντα ταύτα ευχαρίστως αφιέρωσαμεν εις την ειρημένην μονήν των Ιβήρων διά να μνημονεύμεθα ημείς, οι γονείς μας και τα τέκνα μας εις πάσας τας ιεροτελεστίας του ιερού τούτου

16. Βλ. Προηγούμενου Ευδοκίμου Ξηροποταμινού του Κρητός, Η εν Αγίω Όρει Άθω ιερά, βασιλική, πατριαρχική, σταυροπηγική, σεβασμία μονή του Ξηροποτάμου, σ. 116 και 155. Επίσης βλ. Γ. Σμυρνάκη, ό.π., σ. 547, Κ. Χιόνη, Η απονομή της δικαιοσύνης στη Θάσο κατά την Τουρκοκρατία, Θασιακά, τ. 5, Καβάλα 1988, σ. 211-213 και Γ. Κονκιάτη, Τα μετόχια του Αγίου Όρους στην Καβάλα και στη Θάσο, Θασιακά, τ. 6, Καβάλα 1989, σ. 97.

17. Από τον αρχειακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων για το μετόχι της στην Καλλιράχη. Φωτοτυπία του εγγράφου έθεσε στη διάθεσή μου ο κ. Κώστας Χιόνης.

Μοναστηρίου... Μάλιστα την επιστολή την υπογράφουν άπαντες οι χριστιανοί του χωριού Κακιαράχης, δηλ. Καλλιράχης.

Ἄξιο προσοχῆς εἶναι και το αφιερωτήριο του Ιωάννη Αναγνωστούδη από το χωριό Κάστρο της Θάσου. Ἐχει ημερομηνία 18 Αυγούστου 1871. Γράφτηκε στην ι. μονή των Ἰβήρων στο Ἅγιο Ὄρος από το γραμματέα της Μονῆς (αυτό ἐξάγεται από το γραφικό τύπο του αφιερωτηρίου και των άλλων εγγράφων της Μονῆς) και υπογράφηκε από τον Ιωάννη Αναγνωστούδη. Σ' αυτό διαβάζουμε: «Διά του παρόντος μου αφιερωτηρίου γράμματος δηλοποιῶ ἐγώ ο υποφαινόμενος Ιωάννης Αναγνωστούδης από το χωριόν Κάστρον της νήσου Θάσου ὅτι ἐξ ἰδίας μου ευχαριστήσεως και ευλαβείας προς την κυρίαν Θεοτόκον και θαυματουργόν Πορταΐτισσαν ἀφιέρωσα εἰς την ιεράν μονήν των Ἰβήρων τρία στρέμματα χωράφια οπού εἶχα εἰς το μέρος το ονομαζόμενον «Γιαννάκη Βράχον» διά να μνημονεύονται τα ονόματα των οικείων και συγγενῶν μου, ἀπερ κατέγραφα εἰς ιδιαίτερον σημεῖωμα...»¹⁸.

«...Κάθε οικογένεια, γράφει ο Δ. Στρατής, συνήθιζε να δίνει προς μνημόνευση ονόματα σε κάποιο μοναστήρι κατά συνεχόμενο χρονικό διάστημα. Κατ' αυτόν τον τρόπο συνδέονταν μ' αυτό και αποκτούσαν ιδιαίτερες σχέσεις...»^{18α}.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τις ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις (ή ενδείξεις) που ἔχουμε στη διάθεσή μας συμπεραίνουμε τα παρακάτω:

1. Οι αφιερώσεις ήταν ελεύθερη προσωπική επιλογή των πιστών και εκδήλωση της θρησκευτικότητάς τους. Ὅλες γίνονται για «μνημόσυνον αἰώνιον»¹⁹, για «λύτρωσιν ψυχῆς»²⁰, για «ψυχικήν σωτηρίαν»²¹, για «ἀπόκτη-

18. Από τον αρχαιακό φάκελο της ι. μονῆς των Ἰβήρων για το μετόχι της στο Κάστρο. Φωτοτυπία του εγγράφου ἔθεσε στη διάθεσή μου ο κ. Κώστας Χιόνης.

18α. Δ. Στρατή, Το νησί της Θάσου και το Ἅγιον Ὄρος, ἐκδ. «Παρουσία», Καβάλα 1995, σ. 221.

19. Αφιερωτήριο που βρίσκεται στον αρχαιακό φάκελο της ι. μονῆς Καρακάλλου για μετόχι της στις Μαριές της Θάσου. Πρβλ. και αφιερωτήρια που βρίσκονται στους αρχαιακούς φακέλους της ι. μονῆς του Αγίου Διονυσίου για τα μετόχια της στο Ραχώνι (Βουλγάρο) και στο Θεολόγο της Θάσου. Παρόμοια αφιερωτήρια διαθέτει και η ι. μονή Βατοπεδίου για το μετόχι της στο Λιμένα της Θάσου, πρωτεύουσα του νησιού.

20. Αφιερωτήριο που βρίσκεται στον αρχαιακό φάκελο της ι. μονῆς της Μεγίστης Λαύρας για το μετόχι της στο Καζαβίτι της Θάσου.

21. Βλ. Κ. Χιόνη, Ανέκδοτα Θασιακά ἔγγραφα των ἐτῶν 1769-1909, Θασιακά, τ. 5 (1988), Καβάλα 1988, σ. 107, ὅπου δημοσιεύει ἔγγραφο με ημερομηνία 8 Ἰανουαρίου 1821

σιν αιώνιας ζωής»²².

2. Αφιέρωναν διάφορα περιουσιακά στοιχεία, κυρίως ελαιόδενδρα ή χωράφια (στρέμματα γης), για να εξασφαλίσουν τη μνημόνευση των ονομάτων τους στις συνεχείς προσευχές των μοναχών στις διάφορες ιερές ακολουθίες, προκειμένου να κληρονομήσουν τη βασιλεία των ουρανών.

3. Το γεγονός ότι θα μνημονεύονταν τα ονόματά τους, όπως τους διαβεβαίωναν οι μετοχιάριοι-οικονόμοι, μαζί με τα ονόματα των κτητόρων των ιερών μονών στις διάφορες ιερές ακολουθίες του νυχθημέρου, του εβδομαδιαίου και του ετήσιου κύκλου, ήταν ένα μεγάλο κίνητρο για δωρεές-αφιερώσεις.

4. Είχαν την εντύπωση, φυσικά λαθεμένα, λόγω απαιδευσίας, ότι με αυτό τον τρόπο θα πετύχαιναν την εύνοια του Θεού στην άλλη ζωή και θα γίνονταν κληρονόμοι της βασιλείας του Θεού. Τις αφιερώσεις τις συνέδεαν με τη μέλλουσα ζωή. Τις έκαμαν για καθαρά σωτηριολογικούς λόγους, για την κατάκτηση του Παραδείσου.

5. Οι Θάσιοι «ευλαβεία κινούμενοι», τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο, επεδίωκαν να έχουν στενές και καλές σχέσεις με τις ιερές μονές του Αγίου Όρους, δημιουργώντας ένα είδος αλληλοεξάρτησης και αλληλοεξυπηρέτησης. Από τη μια μεριά «οι ιερές μονές εξασφάλιζαν τα συμφέροντά τους στο νησί με πρόσωπα ντόπια, ευηπόληπτα και ισχυρά, από την άλλη οι ντόπιοι πρόκριτοι κατέφευγαν στις ιερές μονές, όταν αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες»²³, όπως φαίνεται από αφιερωτήρια έγγραφα²⁴ και άλλες ιστορικές πληροφορίες.

και στο οποίο μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα εξής: «Διά του παρόντος ημών ταπεινού γραμματος δηλοποιούμεν ημείς οι υποκάτωθεν γραμμένοι Σωτήρης και Φωτεινή η γυναίκα μου εκ της χώρας του Θεολόγου ότι με μίαν συμφωνίαν και με έναν λόγον και οι δυο μας, χωρίς να μας παρακινήσει ή να μας βιάσει κανείς, εσυμφωνήσαμεν διά ψυχικήν μας σωτηρίαν και διά μνημόσνον των γονέων μας και αφιερώσαμεν το οσπίτιόν μας μ' όλην του την περιοχήν και με όσα κτήματα έχομεν μέσα εις αυτό εις το θείον και παμμέγιστον Μιχαήλ Αρχάγγελον...».

22. Αφιερωτήριο που βρίσκεται στον αρχαιακό φάκελο της ι. μονής των Ιβήρων για το μετόχι της στο Κάστρο της Θάσου.

23. Βλ. Γεωργίου Αυγουστίδη, Ανέκδοτα έγγραφα των ετών 1846-1903, Θασιακά, τ. 4 (1987), σ. 132. Πρβλ. Στ. Μετζίδη, ό.π., Καβάλα 1911, σ. 267, όπου σημειώνει τα εξής: «...Υπήρξαν αντίξοι περιστάσεις, καθ' ας οι Θάσιοι μεγάλως ενεργετήθησαν και πολλές είδον ωφελείας εκ μέρους των εν τοις χωρίοις υπαρχόντων ιερών μετοχιών, ων άπασι οι ατρόμητοι και θαρραλέοι ρασοφόροι, έχοντες ως παράδειγμα τους οσίους πατέρας των ιερών μονών του Αγίου Όρους, εξειλήρωσαν μετ' αυταπαρησίας τον υψηλόν προορισμόν των κατά τους φοβερούς αιώνας των βαρβαρικών εισβολών, οίτινες, εκτός της προφυλάξεως και της υπερασπίσεως του γένους και της θρησκείας και υπό πείνης ταλαιζομένους, ονκ ολίγους Θασίους έθρεψαν».

24. Τέτοια αφιερωτήρια έχουν όλες οι ι. μονές του Αγίου Όρους, αφού όλες είχαν με-

6. Έκαναν αφιερώσεις για να αποκτήσουν τη φήμη του καλού χριστιανού.

7. Συνήθως οι αφιερώσεις είναι πρόσωπα προχωρημένης ηλικίας. Τις αφιερώσεις τις έκαναν για τους ίδιους και για τους «κεκοιμημένους» γονείς τους. Είναι ένα δείγμα σεβασμού προς τους γονείς και αγάπης ανάμεσα στα μέλη της Θασιακής οικογένειας.

8. Για τις ιερές μονές η έκδοση ιεροσφράγιστων μοναστηριακών αποδείξεων ήταν ένα μέσο επικοινωνίας της ι. Μονής με τους πιστούς. ...Ιδιαίτερα για τις γυναίκες, οι οποίες, λόγω του άβατου του Αγίου Όρους, δεν μπορούσαν να μεταβούν σ' αυτό. Μ' αυτές τους δινόταν η ευκαιρία να μνημονεύεται το όνομά τους στις διάφορες ιεροτελεστίες της ι. Μονής.

9. Ακόμη ήταν ένα είδος ιδιωτικών συμφωνητικών και ένα είδος διαφάνειας στον τρόπο απόκτησης και πολλαπλασιασμού των περιουσιακών στοιχείων της ι. Μονής. Με αυτές κατοχύρωναν τη δωρεά στην ι. Μονή και γνωστοποιούσαν στον πιστό-δωρητή ότι θα μνημονεύονται τα ονόματα που πρότεινε σε όλες τις ιεροτελεστίες της ι. Μονής.

10. Το γεγονός ότι όλες οι ι. Μονές χορηγούν ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις δείχνει ότι ήταν μια συνήθεια πολύ διαδεδομένη και ένας τρόπος απόκτησης περιουσιακών στοιχείων. Έτσι εξηγείται γιατί πολλά μετόχια στη Θάσο είχαν πολλά ελαιόδενδρα. Ο αρχ. Γαβριήλ Διονυσιάτης²⁵ μας πληροφορεί ότι το μετόχι της μονής Διονυσίου στο χωριό Θεολόγο είχε 2.000 ελαιόδενδρα και αγρόκτημα στην τοποθεσία «Αμαθραζούς» απ' όπου η ι. Μονή έπαιρνε 10.000 οκάδες λάδι το χρόνο... Επίσης το μετόχι στο Ραχώνι είχε και αυτό 2.000 ελαιόδενδρα, που απέδιδαν 10.000 οκάδες λάδι το χρόνο.

Η ι. μονή των Ιβήρων, όπως προκύπτει από τα αφιερωτήρια που υπάρχουν στους αρχαιικούς φακέλους για τα μετόχια της στη Θάσο, γύρω στα 1840 είχε ελαιόδενδρα στην Καλλιράχη 831, στο Σωτήρος 23, στο Καζαβίτι 33 κ.ο.κ. Είχε συνολικά 1193 ελαιόδενδρα.

Αυτό οφειλόταν στη δραστηριότητα του εκάστοτε μετοχιαρίου. Κλασ-

τόχια στη Θάσο. Χαρακτηριστικό δωρητήριο έγγραφο αποτελεί εκείνο που συντάχθηκε το 1821, σύμφωνα με το οποίο η οικογένεια του Σωτήρη και της Φωτεινής, εκ χώρας Θεολόγου, αφιερώνουν όλα τα υπάρχοντά τους «εις το θεόν και παμμέγιστον Μιχαήλ Αρχάγγελον διά να μνημονεύονται τα ταπεινά και αμαρτωλά ονόματά τους εις αιώνα τον άπαντα...», βλ. *Κων/νον Χιόνη*, *Ανέκδοτα θασιακά έγγραφα των ετών 1769-1909*) Θασιακά, τ. 5 (1988), σ. 106-107. Πρβλ. και *Ν. Τσιλογεώργη*, *Το μοναστήρι του Μιχαήλ Αρχαγγέλου στο Θεολόγο*, *Θασιακά*, τ. 9 (1994-95), σ. 501.

25. *Αρχ. Γαβριήλ*, *Η εν Αγίω Όρει ι. μονή του Αγίου Διονυσίου*, Αθήνα 1959, σ. 128.

σικό παράδειγμα η περίπτωση του μετοχιαρίου γερο-Γερασίμου, τον οποίο η ι. μονή των Ιβήρων διατήρησε στη θέση του για πολλά χρόνια.

11. Η αξία και σπουδαιότητα των ιεροσφράγιστων μοναστηριακών αποδείξεων έγκειται στο γεγονός ότι απ' αυτές αντλούμε πολλές πληροφορίες για την ιστορία του τόπου και τη θρησκευτική κατάσταση των κατοίκων του νησιού. Μαθαίνουμε τα ονόματα των μετοχιαρίων-οικονόμων, των καθηγουμένων εκείνης της περιόδου, τα ονόματα των Θασίων της κοινότητας των μετοχίων, τα διάφορα τοπωνύμια όπου η κοινότητα είχε ελαιόδενδρα, τα όρια των κοινοτήτων κ.λ.π.

12. Θα ήταν μεγάλο ευτύχημα να βρεθούν και άλλες²⁶ ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις (ή ενδείξεις) και να εκδοθούν από τη Θασιακή Ένωση σε ένα τόμο. Αναμφισβήτητα θα αποτελούσαν μια καλή πηγή πληροφοριών για τους αυριανούς μελετητές της ιστορίας του νησιού, μια και οι ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις (ή ενδείξεις) είναι ένα κομμάτι της ιστορίας της Θάσου που πρέπει να διασωθεί.

26. Στην εργασία του ο Κ. Χιόνης, *Ανέκδοτα δικαιοπρακτικά έγγραφα της Θάσου, Θασιακά, τ. 4, Καβάλα 1987, σ. 122, δημοσίευσε μια ιεροσφράγιστη μοναστηριακή απόδειξη της ι. μονής του Αγίου Διονυσίου προς τον Δ. Λαμπίρη με αύξ. αριθ. 44 στην παρουσίαση των εγγράφων του.*

Πιστεύουμε ακράδαντα ότι πολλές οικογένειες της Θάσου έχουν στα αρχεία τους ιεροσφράγιστες μοναστηριακές αποδείξεις που τις θεωρούν ιερές, τις φυλάγουν στο εικονοστάσι τους και δεν θέλουν να τις παραχωρήσουν για μελέτη, πιθανόν γιατί δεν γνωρίζουν την αξία τους.

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

2. The second part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

3. The third part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

4. The fourth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

5. The fifth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

6. The sixth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

7. The seventh part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

8. The eighth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

9. The ninth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

10. The tenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".